

cepit uxorem Arabissam. Genaitque filium, cui nomen erat Ennon. Erat autem ipse filius quidem Zare, et Esau filius filius, de matre vero Bosram, ita ut sit quintus ab Abraham. Et hi sunt reges qui regnaverunt in Edom, in qua et ipse regnavit regione. Prius Balaac filius Boor, et nomen civitatis ejus Dennaba. Post Balaac autem

Jobab, qui vocatur Job. Post hunc Casum, qui erat dux ex Themanorum regione. Post haec Adad filius Darad, qui exiit Madian in campo Moab: et nomen civitatis ejus Gethem. Qui autem venerunt ad eum amici¹ Eliphaz ex filio Esau Themanorum rex, Baldad Sauchiorum tyrannus, Sophar Minæorum rex. :

1. Additur præterea in Alexandrino codice isthaec non spernenda lacinia, quam Latine saltem præstat describere: *Themam filium Eliphaz, prefectum Idumææ. Illic interpretatur ex Syriaco libro. In terra quidem Ausitide (Job) habitabat ad fines Euphratis.*

Om̄n̄ fuit nomen ejus Jobab. Erat autem pater ejus Zareth, ex ortu solis. Cæterum cum de isto, tum de superiore additamento. Græcorum codicum veterisque Vulgata Latina, confrendus ipse est s. interpres in quest. Hebraicis in Genesisim.

EXPLICIT LIBER JOB SECUNDUM SEPTUAGINTA.

ADMONITIO IN OPUS SUBSEQUENS.

Psalmorum volumen juxta Septuaginta Interpretes, semel atque iterum emendatum ab Hieronymo, ante annos circiter decem, J. Cari presbyteri studio ac labore, Romæ primum editum est: additis obelis et asteriscis in eo psalterio, quod Gallicanum vocant veteres ac recentiores scriptores. Hujus eruditi Cari diligentiam in edendo duplici Hieronymi psalterio, ut imitaremur; nonnihilque castigatus et auctius apud nos prodiret, quam plures antiquissimos codices mss. perquisivimus ad supplenda ea, quæ tum in textu, tum in signis obelorum et asteriscorum deesse videbantur. Subsidium ergo ministrante haud mediocri copia veterum codicum, Cari votis fecimus satis; qui eodem mss. librorum destitutus auxilio fatetur inchoatum a se opus, altis perficiendum tradidisse. Horum, inquit, psalmorum tituli ex mss. codicibus et Cassiodoro, quantum quidem licuit, sed non quantum oportebat ac optabamus (cum id rei plures oculatioresque viros, ac ipsos manuscriptos codices ad manus haberi exigeret), sunt excerpti. Quam ampliore diligentiam desiderari in obelorum, asteriscorum ac diapsalmatum additione, versuumque distinctione in utraque editione, ingenue fatemur. Specimen certe dedimus, ut quod in votis erat, aperta simul via cura laboreque absolutiore alii accuratius præstarent. Sincero itaque pectori quidquid peccavit in hac editione psalterii facile condonantes, in id unum intenti erimus, ut psalterium Hieronymianum, quod partim editum, partim ineditum supra dicebamus, emendatissimum omnibusque numeris suis absolutum prodeat nunc ad publicam Ecclesiæ ac studiosorum utilitatem. Porro duplicis psalmorum juxta LXX emendationis a se susceptæ meminit s. doctor præfatione jamjam subsequutura: libro etiam secunda apologia adversus Rufinum, psalterium curis suis castigatum, Romæ olim susceptum testatur his verbis: *Psalterium quoque, quod certe emendatissimum juxta Septuaginta interpretes nostro labore dudum Romæ suscepit, rursum juxta Hebraicum vertens, etc. Cujus vero emendationis hic recordetur; an ejus quam Romæ positus priorum subministravit; an posterioris in Bethlehæmitico recessu editæ cum obelis et asteriscis, via nobis conperit esse potest. Certe de prima illa emendatione quam cursim Romæ elaboratam dicit infra, hæc intelligenda minime veniunt; quamquam id asserant scriptores non pauci: nam qui fieri potuit ut Ecclesiæ Romana emendatissimum susciperet ab Hieronymo psalterium, quod ille cursim et magna tantum ex parte correxerat? Verisimilimum igitur apparet utramque Hieronymianam editionem, tam priorem quam posteriorem, in urbe Romana fuisse susceptam; ac Hieronymum indistinctim ambas emendationes comprehendere, cum psalterium suum juxta LXX emendatissimum Rufino objiciebat. Opinioni nostræ impense favent Valafridi paulo post citati dicta, quibus certè sumus Gallos a Romanis mutatos esse posteriorem etiam emendationem psalterii. Cæterum prior editio Romani psalterii nomen obtinuit, quod ea uteretur antiquitas Ecclesiæ Romana; hodieque usus perseveret in Ecclesiæ Vaticana. Gallicanum autem psalterium appellata est editio posterior et accuratissima, eo quod primi inter omnes ad usus ecclesiasticos eandem adhibuerint Galli nostrates. Mominerit proinde lector in nostra hac editione psalterii duplicis, Romani et Gallicani, prius a nobis notatum esse in capite columnarum littera R, posterius autem littera G, his enim litteris præmissis, nulla deinceps versionum confusio subrepre poterit¹.*

1. Distinctio versionum apud nos obtinebitur distinctione characterum. Romani designabunt codicem Romanum: Italici vero codicem Gallicanum.

TESTIMONIA DE DUPLICI HIERONYMIANO PSALTERIO

JUXTA LXX INTERPRETES.

Hieronymus epist. 71, ad Lucinium Boticum, num. 5.

Septuaginta interpretum editionem et te habere non dubito, et ante annos plurimos diligentissimo emendatam studiosis tradidi.

Idem lib. 11, contra Rufinum, num. 30.

Psalterium quoque, quod certe emendatissimum juxta Septuaginta interpretes nostro labore dudum Roma suscepit, rursus juxta Hebraicum vertens.

Item epist. 106, ad Sunniam et Pretelam.

Cujus rei vobis sensum breviter aperiam. Ubi qui minus habetur in Græco, ab Hebraica veritate, Origenes de transtatione Theodotionis addidit, et signum posuit asterisci, id est, stellam, quæ, quod prius absconditum videbatur, illuminet, et in medium proferat: ubi autem quod in Hebræo non est, in Græcis codicibus invenitur, obelion, id est, jacentem præposuit virgulam, quam nos Latine veru possumus dicere; quo ostenditur jugulandum esse et confodiendum, quod in authenticis libris non invenitur. Quæ signa et in Græcorum, Latinorumque poematibus invenitur.

Idem eademque epistola.

Et hinc apud vos, et apud plerosque error exoritur, quod scriptorum negligentia, virgulis et asteriscis subtractis, distinctio universa confunditur. *Et iterum*: Et dicitis quod in Græco, sibi, non habeat. Næc in Hebræo habet, et apud Septuaginta obelo prænotatum est: quæ signa dum per scriptorum negligentiam a plerisque quasi superflua relinquuntur, magnus in legendo error exoritur.

Ibidem.

Aliam editionem LXX interpretum, quæ et in *ἑκατότα* codicibus reperitur, et a nobis in Latinum sermonem fideliter versa est.

Ibidem paulo post.

Et autem quæ habentur in *ἑκατότα*, et quam nos vertimus, ipsa est, quæ in eruditorum libris incorrupta et immaculata Septuaginta interpretum translatio servatur.

Idem epist. 112, ad Augustinum, num. 19.

Quæris cur prior mea in libris canonicis interpretatio asteriscos habeat virgulas prænotatas.

Tum ejusdem ad eundem epist. 134, in fine.

Præceptis tuis parere non potuimus, maxime in editione Septuaginta, quæ asteriscis veribusque distincta est. Pluraque enim prioris laboris ob fraudem cujusdam amisimus.

Idem in præfatione psalterii ex Hebraico ad Sophronium.

Nec hoc dico, quo præcessores meos mordeam aut quidquam de his arbitri detrahendum, quorum translationem diligentissime emendatam olim meæ linguæ hominibus dederim.

Ex Valafrido Strabone de rebus ecclesiasticis, cap. 25.

Psalmos autem cum secundum LXX interpretes Romani adhuc habeant; Galli et Germanorum aliqui secundum emendationem, quam Hieronymus pater de LXX editione composuit psalterium cantat: quam Gregorius Turonensis episcopus a partibus Romanis mutuam, in Galliarum dicitur Ecclesias transtulisse.

Ex triplici psalterio ms. Sorbonico, num. 2783.

Psalterium quod secundum LXX interpretes in omnibus Ecclesiis cantabatur, Hieronymus corripit: quo itorum vitiatum, psalterium novum composuit, quod et a LXX interpretum editione non multum discordaret, et cum Hebraico multum concordaret. Quod ut omnibus clarum fieret, psalterium distinctum per asteriscos, id est, stellam $\star$, et per obelos, id est, virgam jacentem $-$, docens ea quæ continentur sub asterisco usque ad duo puncta $\cdot$, in Hebræo non haberi, et a LXX addita esse, juxta Theodotionis dumtaxat emendationem. Hoc

psalterium Damasus papa, rogatu Hieronymi, in Gallicanis Ecclesiis cantari instituit, et propter hoc Gallicanum vocatur: Romanis psalterium secundum LXX retinentibus sibi, propter quod Romanum vocatur.

Hæc duo psalteria cum non sufficerent ad proponenda testimonia de Christo contra Judæos, qui non recipiunt nisi ea quæ habentur in Hebræo, addidit et tertium quod vocatur Hebraicum, pro eo quod, rogatu Sophronii, viri sapientis, transtulit illud de Hebraica veritate in Latinum, verbo ad verbum. Quod psalterium et alia Hieronymi opuscula idem Sophronius de Latino in Græcum transtulit.

1. Hic nonnullæ deesse videntur. Confer. Hier. præfat. seq.